
Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

ONTOLÓGIAI COACHING

AZ ONTOLÓGIAI COACHING FÁZISAI

William James (1981) akit (Wundt mellett) a modern pszichológia atyjának neveznek, a pragmatizmusról tartott híres előadásában Chestertont idézte annak illusztrálására, hogy minden ember saját filozófiával bír, amely meghatározza, hogy milyen perspektívából látjuk a világot. Személyes filozófiánk megváltozása a világról alkotott elképzeléseinket is nagy mértékben módosítja.

Vannak emberek – én is közéjük tartozom –, akik úgy gondolják, hogy a leggyakorlatiasabb és legfontosabb dolog egy embert illetően még mindig a világnézete. Úgy gondoljuk, hogy a háziasszony számára, aki mérlegeli, kiadja-e a szobáját az albérlőnek, fontos, hogy ismerje ennek jövedelmét – de még fontosabb a filozófiáját ismernie. Úgy gondoljuk, hogy a tábornok számára, aki éppen csatába akar bocsátkozni az ellenséggel, fontos, hogy ismerje az ellenség létszámát – de még fontosabb ismernie a filozófiáját (James, 1981, 122).

James szerint a mindannyiunk életét, olykor láthatatlanul, irányító „filozófia nem technikai kérdés, hanem hallgatólag érzék, amelynek sugalmazására őszinte és pontos képet kapunk az életről” (James, 1981, 122). Az amerikai James (1855 és 1860 között) 13-tól 18 éves koráig Európában élt, Franciaországban, Németországban és Svájcban tanult, mielőtt visszatért az USA-ba.

Ez alatt az időszak alatt behatóan elmélyült az európai kultúrában. Világossá vált számára, hogy Európa öntudata a filozófia, mellyen azok a nem filozófus agyak is osztoznak, amelyek mit sem tudnak erről. Ahogy profán életünket láthatatlanul még mindig a szent keretezi, a tömegmédiával gerjesztett véget nem érő, ostobáskodó karneválnak a filozófia ad láthatatlanul keretet.

A coaching során felmerülő problémák megoldása egyben annak is a példája, hogy mi tekinthető valódi coachingnak és mi üres tanácsadásnak. A filozófiához hasonlóan a coachingra is jellemző az, hogy minden egyes kérdésre egyben arra is választ vár, hogy mi a coaching. A coachingnak ezt a filozófiai önreflexióját három alapelv

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

strukturálja: a megalapozásé, az autonómiáé és a domíniumé (vö. Livingston, 1998, 17-52).

A hozzánk fordulók nem azért nem tudják elérni az általuk is áhított változást, mert „nem vállalják be”, hanem, mert személyes filozófiájuk, az a „hallgatag érzék” amely szinte láthatatlanul irányítja gondolataikat, elavult, nem eléggé rugalmas vagy egyszerűen elnyomja a túlságosan sok hangzatos szót. A coaching során az a célunk, hogy a világszemléletüket meghatározó, rejtett ontológiai előfeltevéseket feltárjuk, szembesítsük vele a coachee-kat, és a kreatív destrukció révén új, működőképes személyes filozófia birtokába jutassuk őket.

A megalapozás elve arra indítja az embereket, hogy végső igazságokat és megoldásokat keressenek egy olyan dinamikusan változó világban, amely pont a végső megoldások és igazságok tagadásának mintapéldája. Olykor olyan univerzális érvényű morális elvek nevében cselekszenek, amelyek a végső isteni törvénynek köszönhetően legitimitásukat, és egy szétesett morális rend összefüggéstelen törmelékei.

A hozzánk fordulók egyrészt egy letűnt, tradicionális világ lakói, amelynek végső megalapozását Isten léte teszi lehetővé, másrészt viszont egy új kozmikus világrendnek, a kapitalizmusnak a szelleme hatja át mindennapi életüket (vö. Novak, 1994, 35-211). A kapitalista társadalom abban különbözik a megelőzőktől, hogy a kereskedelem új értelmet nyert általa. A kapitalista szellemen üzött kereskedelem a folyamatos növekedést tűzi ki célul. Vagyis a kapitalizmus a folytonos bővülés táguló univerzuma, amely lerombol mindent, ami statikus és ellenáll a változásnak. A profitra való törekvés nem új jelenség, de míg korábban a világra úgy tekintettek, mint amelyben a jólétet ciklikusan szűk esztendőik követik, addig az az elképzelés, hogy a gyakorlati intelligencia alkalmazása sohasem látott bőséget eredményez, a kapitalista szellem szülötte. A kapitalizmus szelleméhez új istenkép társul, az új Isten munkáját az emberek

szabadsága és szorgalma segíti, a kapitalizmus szellemének embere nem passzív többé, hanem kezdeményező, előrelátó, abból a célból, hogy Isten meghívásának eleget téve felépítse Isten országát a földön. A reformáció bizonyos vallásos értékeket és erényeket világi célok szolgálatába állított, Isten szándékával megegyezőnek tűnt a haladás és a

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

gazdagodás iránti olthatatlan vágy kiélése. Benjámín Franklin (1989) szerint a Teremtő akaratával egyezik, ha a fiatalok a vagyonszerzésre fordítják energiáikat. A kapitalista kereskedők vallási meggyőződéstől vezérelve tettek meg mindent a profit növeléséért. A kapitalizmus szelleméből születő új vallás, bár tanítását meglehetősen szekularizált formában adja elő, ennek ellenére igazi vallásként működik: értelmet ad a kozmosznak, az emberi történelem alakításának legfőbb alakítójává válik.

„A demokratikus kapitalizmus szelleme a fejlődés, a kockázat, a kísérletezés, a kaland szelleme.

A jelen biztonságát feláldozza a jövőbeli tökéletesedés oltárán” (Novak, 1994, 56). A demokratikus kapitalizmus kibontakozása sokak szerint az erkölcsi normák elvesztéséhez, elidegenedéshez vezetett. Ezzel szemben értelmezhetjük úgy is, hogy a kapitalizmus mindet átható szelleme lehetővé tette, hogy mindenki szabadon megkérdőjelezhesse ősei, családjá, barátai, egyháza, nemzete értékeit, ami szükségképpen elidegenítette ezektől. Nincs többé konszenzus arra vonatkozóan, hogy mit kell valódinak, igaznak, végsőnek, jónak tekinteni. A szubkultúrák vagy neotörzsek találkozása szükségképpen kultursokkhoz vezet, vagyis annak megéléséhez, hogy nincsenek olyan univerzális értékek és igazságok, amelyek ellen ne lehetne érvelni. Ami az utca egyik oldalán értékes, az a másokon már értéktelen kacatnak számít. Minél dinamikusabb társadalomban él valaki, annál több kultursokkot kell elszenvednie.

A kultursokk egyik legdurvább előidézője a család, hiszen előbb vagy utóbb világossá válik,

hogy megkérdőjelezhetetlennek tartott értékeit különféleképpen értelmezik tagjai. Kiderül, hogy a család nem az a „szent baldachin”, amit ha magunkra húzunk, akkor mindenben mindenki egyet ért, és ugyanazokra a végső elvekre építi életét. A pluralista társadalomban a család spirituális centrumában egy üres szentély áll, ez akkor vált üressé, amikor az emberek rájöttek, hogy nincs a családot szervező értékeknek olyan halmaza, amelyet mindenki elfogad. Az üres hely kapitalista mítoszában a negatív teológia új értelmet nyer. A negatív teológiában „a tagadások igazak, és az állítások nem kielégítőek, valamint az is, hogy azok a tagadások, amelyek a legtökéletesebbről nagyobb tökéletességet tagadnak, igazabbak a többinél.

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

Hiszen igazabb például, hogy Isten nem kő, mint hogy nem élet, vagy nem értelem, és igazabb, hogy nem gyöngesség, mint hogy nem erő” (Cusanus, 1999, 71).

A coaching során megkérjük a hozzánk fordulókat, hogy a negatív teológia analógiájára, tegyenek tagadó kijelentéseket a családra vonatkozóan, és aztán rendezzék hierarchiába. Tehát mi nem a család? Nem gép, nem növény, nem állat, nem rendszer, nem gőzmozdony, nem atombomba, nem frontvonal, nem rózsabimbó stb. Ez a módszer egyrészt arra kondicionálja a megbízókat, hogy ne próbáljanak végső igazságokat állítani a családról, másrészt a tagadások fordító szemüvegeként működnek, mely segít abban, hogy a család mint tagjainak viszonyrendszere eddig nem látott módon mutakozzék meg a résztvevők számára. Ez a módszer segít felépíteni azt az üres szentélyt, amelyet a család tagja közül senkinek sem áll módjában a többiek számára definiálni. Egy „szigorú apa” (vö. Lakoff, 2006, 75-82) sem mondhatja meg családtagjainak, hogy miként kell értelmezniük a család spirituális központját, amely végső soron meghatározza, hogy mi a család. Az ontológia coaching során használt negatív teológia, csupán azt tudatosítja a hozzánk fordulóknak, hogy mi nem. A család spirituális centruma, akár Isten, fölötte áll az értelmezők hatalmának, ezáltal a lelkiismereti szabadság védelmezője, a családon belüli testi és szellemi erőszak szimbolikus gátja. Nem végső igazságok talpazatán álló monumentum, hanem a tagadások révén létrehozott szellemi középpont.

A család spirituális centrumát nem valami statikus középpontnak kell tekinteni, hanem olyan dinamikus, életerővel teli centrumnak, amely meghatározhatatlan. „Az értékek és szokások azonban, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a transzcendens középpont fennmaradjon, magukba foglalják az együttműködés, a kölcsönösség, és a közös küzdelem szellemét”. Így lehetővé válik, „hogy a gyakorlat egységes legyen, de a mögötte rejlő hit és világnézet sokféle”(Novak, 1994, 63). Az általunk kidolgozott modell előnye, hogy egyszerre tekinthetünk a családra, mint spirituális egységre, és mint kereskedelmi tranzakcióra. Akármelyik metaforát fogadjuk is el, a negatív teológia által megalapozott spirituális centrum mint szervező erő mindkét felfogás esetén megmarad. A gyakorlat egységétől keretezve, a családtagok szabadon adhatják, vehetik egymás vélekedéseit és világnézetét a belső eszmepiacon. A

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

családtagok személyes filozófiája, „hallgató érzéke” fontos szerepet játszik a családi szentélynek a negatív teológia által (a tagadások révén) való létrehozásában. A család spirituális centruma annál életerősebb, minél sokszínűbb a családtagok világnézete, minél kifinomultabb tagjainak „hallgató érzéke”. Ebben a modellben a tagadás nem elidegenít, hanem a család spirituális centrumának létrehívójaként működik. A különbözőségekből eredő kultúrák nem rombolja le a család gyakorlatának egységét, hanem éppen megerősíti azt. Családmodellünk egyszerre tünteti el a statikus családképet, és építi fel az újat. Lehetővé teszi a megbízóink számára azt, hogy a családot is a kreatív destrukció terepeként tekintsék, olyan spirituális centrummal bíró rendszernek, amely miközben lehetővé teszi

tagjainak, hogy tovább finomítsák „hallgató érzéküket”, önmaga is egyre életerősebbé válik. Az általunk használt „negatív teológia” a kreatív destrukció általános elvének egyik konkrét megvalósítása,

A hozzánk fordulókhöz intézett első kérdésünk tehát nem az, hogy mi a probléma, hanem az hogy mi nem (a) probléma. A kríziskezelés során nem csupán a családterápiában, hanem másutt is jól hasznosítható a negatív teológia módszertana, főként olyan homályos problémáknál, amelyek természetükből adódóan pontosan nem definiálhatók.

A coaching filozófiai reflexióját strukturáló második alapelv az autonómiaé, mely szerint a filozófiai reflexió totálisan szabad és önmagát igazoló vizsgálódás. E felfogás szerint a coaching autonómiaja a megszokások, előítéletek, konvenciók és tradíciók reflektálatlan világából való radikális szakításból származik. A coaching autonómijából következően a coach úgy tekint magára, mint az előítéletektől vezérelt mindennapi élet független megfigyelőjére. Célja, hogy az előítéletek világán kívül egy olyan archimédészi pontot találjon, amelyből kiindulva megfogalmazhatja kritikai észrevételeit, tanácsait, romboló és építő javaslatait. Az autonómia elve azonban nem illeszkedik a kapitalizmus dinamikus világához, nem található olyan, a rendszeren kívül létező, archimédészi pont, ahonnan kifordítható sarkaiból. Ennek bizonyítéka

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

például a kommunizmus kísérletének kudarca. Az autonómia elvét elfogadó coach szükségképpen szembe találja magát az utópista módszer alkalmazhatóságának korlátaival (vö. Popper, 2001). Az utópista megoldási mód röviden a következőképpen foglalható össze: az tesz egy cselekvőt racionálissá, hogy előre meghatározott, világosan megfogalmazható, végső cél birtokában van. Akkor tekinthető ésszerűnek, ha folyamatosan ezt célt szem előtt tartva hozza meg döntéseit, és ennek a végső célnak megfelelően választja meg eszközeit. Az autonómia elvére épülő utópista jövőtervezés alapján tehát akkor tervezünk ésszerűen, ha először kijelöljük az elérni kívánt célt vagy célokat, ezeket részletekbe menően közölni tudjuk magunkkal és másokkal. A végső céljainkat már a kezdet kezdetén meg kell tudnunk különböztetni, a részcéloktól, melyek csupán arra szolgálnak, hogy elérjük explicit formában megfogalmazott végső céljainkat. A racionális cselekvés kritériuma, hogy a részcélok valóban a végső célokhoz vezetnek-e. Ha az egyes részcélok nem a végső megoldás elősegítését szolgálják, akkor irracionálisnak minősülnek. Ha az utópista módszert a családra alkalmazzuk, akkor abba a hibába esünk, hogy a család spirituális centrumát mint üresen hagyott szentélyt leromboljuk, és helyette elképzelünk egy jól definiálható jövőbeli állapotot, amelynek elérése érdekében mindenkinek fel kell adnia saját filozófiáját, vissza kell fejleszteni „hallgatag érzéket”, mely segített abban, hogy úgy lássa a világot, mint senki más. Ez az utópikus tervezés nagyon is vonzó, ezért sok coaching-módszer épül rá. E metódus annak az előfeltevésnek az elfogadásán alapszik, mely szerint a coaching autonómiája a megszokások, előítéletek, konvenciók és tradíciók reflektálatlan világából való radikális szakításból származik. A coaching autonómiájából következően a coach úgy tekint magára, mint az előítéletektől vezérelt mindennapi élet független megfigyelőjére, akinek az a dolga, hogy lerombolja a nem működőt, és helyette totálisan újat hozzon létre. A coach fent bemutatott helyzetének az a paradoxona, hogy miközben az autonómia alapelveire támaszkodva megkísérel kilépni az előítéletek világából – és független megfigyelőként, majd törvényadóként viselkedni –, feladva integritását, alárendelődik az utópikus tervezés mítoszának, egy működésképtelen eszménynek. Az autonómia-elvből

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

következően a coach csak akkor képes segíteni, ha teljesen megérti az adott problémát, a megoldására végső célokon alapuló tervet dolgoz ki, és előre tudja, ha pontosan végrehajtják a részfeladatokat a hozzá fordulók, akkor a terv megvalósul. Mivel ezt az állapot lehetetlen elérni, a coach-ot folyamatos kétségek gyötrik, hiszen a mindentudás pozíciója óhatatlanul szkeptikussá teszi azt aki, ebbe a szerepbe kényszerül. A coaching ezen önreflexív stádiumában a coachnak célszerű megosztani a hozzá fordulóval a „tudás” természetének sajátosságát. Valamint azt, hogy a problémák egy jelentős hányada abból származik, hogy nem jól határozzuk meg az adott cselekvéshez szükséges tudásmennyiség mértékét. Nem minden eredményes viselkedés feltétele, hogy olyan, minden részleteiben kidolgozott, terv alapján hajtsuk végre, amely a helyzet totális ismeretére, vagyis abszolút tudásra épül. A százlábú, ha elkezdi arra reflektálni, hogy miként teszi egymás után a lábait, akkor mozdulni sem tud. A természetes szelekció által összebarkácsolt automatizmusok működtetik szállítóberendezését.

A „tudás” sajátossága, hogy kontextus-érzékeny, ami azt jelenti, hogy különféle kontextusokban eltérő használattal bír. Vannak olyan kifejezések, amelyek használatát nem vagy alig befolyásolja

a szövegkörnyezet változása: pl. „én”, „ott”, „most” stb. Az „én”-nek a magyar nyelvben rögzített jelentése van, minden kontextusban az egyes szám első személyű beszélőre vagy hallgatóra vonatkozik. A kontextualizmus szemantikai elképzelés arra vonatkozóan, hogy a „tudás” szót hogyan működik a magyar nyelvben, és nem a tudás mibenlétéről szóló elmélet. Ezen teória segíthet abban, hogy az autonómia elvének elfogadásából származó szépségszisztem a coach (demonstrálva a kreatív rombolást) arra használja, hogy a hozzá forduló megtapasztalja a tudás korlátozott voltából származó előnyöket. Ezt tekinthetjük a coaching negatív fázisának. A kontextualista megközelítés szerint a másoknak vagy magunknak tulajdonított tudás kontextusfüggő. Ha valakiről azt állítjuk, hogy tud valamit, az számít, hogy milyen kontextusban

használjuk a „tud” terminust. Ha egy mindennapi beszélgetésben, akkor abban az esetben is tudást tulajdoníthatunk beszélgetőtársunknak, amelyben a szkeptikus hipotézis elfogadás esetén ezt nem tehetnénk.

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

Egy átlagos beszélgetés folyamán igaz állításnak tekinthetjük azt a kijelentést, hogy „x tudja, hogy esik az eső”. Azon szkeptikus érvek elfogadásakor viszont, mely szerint érzékeink megcsalhatnak bennünket, a fenti állítás hamissá válik. A kontextualizmus nem azt mondja, hogy a személy az egyik pillanatban tudás birtokában van, egy adott dologra vonatkozóan, a másik pillanatban pedig már nincs. E helyett azt állítja, hogy egy adott kontextusban egy x személynek tulajdonított tudás igaz lehet, míg egy másikban – amelyben ugyanazon tudás elfogadásához szigorúbb standardokat rendelünk – hamis. Az a kijelentésem, hogy „X tudja, hogy esik az eső” akkor és csak akkor igaz, ha (1) X úgy véli, hogy esik az eső, (2) valójában esik az eső, és (3) x tudása megfelel azoknak a standardoknak, melyeket az általam kiválasztott kontextus szelektál.

A coach egyik fontos feladata, hogy a hozzá fordulóval konszenzusra jusson arra vonatkozóan, hogy egy adott probléma megoldásához milyen kontextus által kell meghatározni a tudás standardjait. Fontos, hogy tudatában legyünk annak, hogy ezek a kontextusok a coaching során rugalmasan változtathatók.

Abból indultunk ki, hogy a coaching filozófiai reflexióját strukturáló második alapelv az autonómiáé, mely szerint a filozófiai reflexió totálisan szabad és önmagát igazoló vizsgálódás.

Ennek elfogadása olyan utópikus tervek kidolgozásához vezet, melyek megkövetelik a coachtól, hogy minden problémára azonnal kész tervvel válaszoljon, vagyis mindentudó kvázi-istenségként működjék. Ez szükségképpen szkepszishez vezet, hiszen a mindentudás olyan magas tudásstandardokat követel meg, amiket egy még oly zseniális coach sem tud teljesíteni. A szkepszisből való kilábalás annak belátása révén történik, hogy a tudás kontextusfüggő terminus.

Ez tehát az autonómia alapelvének látszólagos elfogadásából, majd annak kreatív destrukciójából kibontakozó coaching negatív fázisa, mely a tudás kontextus-függő voltára irányítja a figyelmet.

A coaching filozófiai reflexióját strukturáló harmadig alapelv a domíniumé vagy királyságé. Az autonómia alapelvből következően a coachnak saját rendszerére úgy kell tekintenie, mint amely végső megalapozással bír, és más

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

rendszereknél hatékonyabban oldja meg a coaching során felmerülő problémákat. Önképe erősen sérülne, ha kiderülne, hogy mások rendszerei hatékonyabban működnek. Platónnak (1984, 385-430) azon kijelentése, hogy a filozófusoknak kell az államot irányító királynak lenniük, pontos megfogalmazása annak a helyzetnek, amelybe a filozófiai reflexió által létrehozott coaching során kerül a coach. Mindez az autonómia alapelv által strukturált coaching ajándéka a számára: így lesz rövid időre edzéből király. Platón filozófus-királya számára a bölcsesség nem azt jelenti, hogy reflektál saját korlátolt lehetőségeire, vagy folyamatosan figyelemmel kíséri az emberek ügyes-bajos dolgait. Ehelyett minden energiáját lefoglalják egy magasabbrendű világ problémái, „az örökké változatlanul létezőt képes megragadni” (Platón, 1984, 385). Két fontos feladata van: lemásolni egyrészt az állam, másrészt az ember isteni ősmintáját (Popper, 2001, 147). Ha elfogadjuk, hogy a filozófia Európa tudataként funkcionál, akkor érthetővé válik, hogy miért fontos a királyság alapelvére történő reflexió. Ez arra az előfeltevésre épül, hogy a világ egy örök mintának a másolata, elvben tudni lehet, mi az állam, a család és az ember végső célja. Ebben a platóni elképzelésben gyökerezik az a nézet, hogy a coach és/vagy a coachee képes a kapitalizmus gépezetén kívül az által archimédesei pontot találni, hogy szemét az égi minták világára függeszti. Királlyá koronázása a coachot szorongással tölti el, amely szintén radikális kételkedéshez, szkepszishez vezet. A szorongás abból származik, hogy a kapitalizmus folytonosan változó világához nem illeszkedik az ősminták örök birodalma. Nem tudjuk pontosan, hogy miként működne egy ideális állam, párkapcsolat vagy házasság. A filozófia reflexió által strukturált coaching, ha működőképes akar maradni, meg kell reformálnia önmagát. Olvasatunkban az ontológiai coach, akinek filozófiai önreflexióját a megalapozás, autonómia és domínium alapelvei strukturálják, szükségképpen eljut az emberek mindennapjait irányító megszokások autonómiájának felismeréséig. Amennyiben a coach megkísérel kilépni az előítéletek, megszokások mindennapi világából a filozófia reflexió révén, rá kell döbennie, hogy kívül nem képes megvetni a lábát, azaz a hétköznapi világán túl archimédészi pontot találni. Arra a belátásra jut, hogy az autonómia-elvet meg kell reformálnia, ugyanis az a filozófia

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

reflexió, ami elszakad a mindennapi élet előítéleteitől, megszokásaitól, bevett cselekvési formáitól, az üressé válik, és totális szkepticizmushoz vezet. A coach világossá teszi a hozzá forduló (pár vagy család) számára, hogy a coaching csupán abban segíthet, hogy a megszokások világának naiv lakói annak kritikus résztvevőivé váljanak. Az ontológia coaching negatív fázisához tartozik annak a három karakternek (az Aszketikus, a Forradalmár és a Bűntudatos) a bemutatása, akik megpróbálnak heroikus módon kitörni a kapitalizmus szellemével átítatott világukból, mert nem fogadják el annak ontológiáját. Az Aszketikus például úgy próbálja túlélni kiüresedett párkapcsolatát, hogy alárendeli magát valami magasabb eszmének: azért nem válik el alkoholista férjétől vagy feleségétől, mert gyermekei boldogsága állítólag fontosabb számára. Ha már elvált személyről van szó, nem nőül vagy nem megy férjhez újra, mert nem akarja gyerekeit kitenni egy idegen kényének, kedvének.

Az Aszketikus számos elhárító mechanizmust használ annak érdekében, hogy megszabaduljon a kapitalizmus gépezete által gyártott ontológiától. Nem tesz kísérletet arra, hogy megváltoztassa a világát vagy kritikai reflexióval közeledjen a mindennapokhoz, hanem kitör belőle.

A Forradalmár azt a, szintén működésképtelen, heroikus stratégiát választja, hogy radikálisan megpróbálja megváltoztatnia, pontosabban újra kezdeni életét. Ha addig nem tette, elvállik, új családot alapít, felmond a munkahelyén, különféle önismereti kurzusokba kezd, nem törődik a gyerekeivel, vagyis kvázi-kamaszként lerombolja, majd újraszövi identitását.

A Bűntudatos szintén menekülni szeretne mindennapjai szorításából, de nincs hozzá mersze, bátorsága, akaratereje. Időről időre megfogadja, hogy változtatni fog életén, de tisztában van vele, hogy képtelen rá, ezért örökösen bűntudat mardossa.

Mindhárom karakter létét az autonómia elv elfogadása alapozza meg, vagyis elhiszik azt, hogy van egy archimédészi pont a mindennapok világán túl. Az Aszketikus ugródeszkának használja, a Forradalmár a rombolás kiindulópontjának, a Bűntudatost pedig soha el

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

nem érhető csodának, gyengesége bizonyítékának. Olvasatunkban a három karaktert az köti össze, hogy bár látszólag szembehelyezkednek a megszokások autoritásával, valójában feladják identitásukat, hiszen reflektálatlanul alárendelik magukat egy nemlétező archimédeszi pontnak, a végső megalapozhatóság illúziójának.

Az ontológiai coaching pozitív fázisának leírását olyan hármás karakter bemutatásával kezdjük (művész-menedzser-terapeuta), aki meghatározó szerepet játszik a késő kapitalizmus ontológiájának alakításában. Korábban a művészetet jövőbeli világok létrehozására használták, ma pedig lehetséges világok modellezésére. Utópisztikus tervek helyett „arra ítéltetett, hogy sok apró változást eszközöljön a modernitástól örökölt térben, és amelynek le kell mondanania az

emberiség lakta tér teljes rekonstrukciójáról” (Bourriaud, 2007a, 11). A cél a világ egyre lakhatóbbá tétele, a meglévőkön belül található létformák valamint cselekvési minták kialakítása, és nem utópisztikus valóságok létrehívása. Az ontológiai coach mint művész-menedzser-terapeuta a kultúra bérlője és bérbeadója egyben. Tudatában van annak, hogy az általa létrehozott ontológiák nem vadonatúj világok, vagyis nem a magántulajdonai, amiket kényére-kedvére berendezhet a coach számára. Az elődeitől bérbe vett világokat adja ki a hozzá fordulóknak, úgy hogy a bérleményen rajta hagyja a stílusát, vagyis azt a módot, ahogy lakni tud egy olyan világban, ami nem az övé. A coach megtanítja újrahasznosítani a már meglévőt, barkácsolni abból, ami kéznél van, segít az időt megélni és gazdálkodni vele, valamint közösen feltalálni és szabadalmaztatni a hétköznapit. Az ontológiai coach mint művész-menedzser-terapeuta kivezeti a coachet a rá kényszerített kommunikációs zónákból, szabad teret és szokatlan ritmust teremt a köznapok monotóniájából. Alternatív forgatókönyveket (vö. Schank, 2004) talál ki, melyek lehetővé teszik a hozzá fordulók számára, hogy máshogy rendezzék, és más szerepeket játszanak el életük filmjében. Az emberek ugyanis a késő kapitalizmus előre megírt forgatókönyvei alapján élik életüket. A gazdaság irányító a világpiacot befolyásoló forgatókönyveket írják, a szerelmes párok szexuális forgatókönyveket, a coachok a világ

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

belakását elősegítő forgatókönyveket. „A forgatókönyvírás az egyik legfontosabb mozzanat, amely segítségével fenntartható az invenciózusságnak és a mobilitásnak az a szintje, mely az úgynevezett piacgazdaság dinamikus aurájához szükséges” (Bourriaud, 2007b, 19). A coaching során a ránk kényszerített közösségi forgatókönyvek kreatív destrukciója révén más utakat kínál a coach az által, hogy a régi forgatókönyvek elemeiből új, alternatív filmek elkészítésére ad esélyt. A forgatókönyvek elemei nem megkérdőjelezhetetlen tények, hanem alakítható struktúrák, amelyek egyedi narrációs terek létrehozására használhatók. A coaching tehát nem más, mint alternatív forgatókönyvek kvázimegfilmesítése.

A bérbe vett világgal való játék során a coach a megszokott életformák újraprogramozását hajtja végre. Az ontológiai coach nem kritikailag kommentálja a hozzá forduló életét, hanem megtanítja kreatív módon dekonstruálni azt. A pszichoanalitikussal szemben felhagy a szimptómák értelmezésével, és segít a hozzá forduló haláláig bérbe vett életterét lakhatóvá tenni. Az alternatív forgatókönyvek révén újrateheremthető az autonómia és a közösség elvárásainak való alárendelődés gyakran megbillent egyensúlya. Az önérvényesítés igénye sokkal kevesebb problémát idéz elő, mint az önfeladásé. Az integrálódás iránti vágy indítja az Aszketikust, a Forradalmárt és a Bűntudatost arra, hogy valami magasabb rendűt keressenek a mindennapok világánál. Ez az azonosulás azonban gyerekes projekció, „amely az eget és a földet haragvó apafigurákkal, imádandó fétisekkel (...) és vakhítt követelő dogmákkal népesíti be” (Koestler, 2000, 314). Az ontológiai coaching ezzel szemben hierarchikus tudatosságra tanít: egy jól működő hierarchiában, legyen az család vagy egyéb szervezet, a személy megőrzi egész és rész mivoltát. A mindennapok világának reflektív lakójaként megóvja autonómiáját és kritikai szellemét, szabadon véleményt nyilváníthat az őt körülvevő intézményekről, az életét meghatározó szabályokról, ugyanakkor alárendelődik a közösség érdekeinek, azaz bizonyos kötelességeket kell teljesítenie a szabadság érdekében. Hierarchikus tudatossága abban nyilvánul meg, hogy belátja, nem lehet külső megalapozás révén, egy nem létező archimédészi pont

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

eszméjét elfogadva elmenekülni a megszokások világából, de nem is kell elfogadnia kritikátlanul annak autoritását.

Az általunk bemutatott családmodell azért szavatol a hierarchikus tudatosságért, mert a családtagok számára lehetetlenné teszi, hogy azonosuljanak egy jól definiálható családideállal, és azt esetleg ráerőszakolják a többiekre. A „család” olyan szó, amelyet mindenkinek egyedül kell értelemmel megtölteni, anélkül, hogy mások értelmezését figyelmen kívül hagyhatná. A család szó értelmezése felette áll a családtagok és az állam hatalmának és minden földi hatalomnak, mert szent, pontosabban üres szentély áll spirituális centrumában.

A hierarchikus tudatosság az utópikus tervezés helyett a részorientált tervezést preferálja. Az általunk kifejlesztett Massachusetts-módszer lényege, hogy a coaching során olyan gyenge ontológiával bíró világokat hozunk létre, amelyekre úgy tekintünk, mint működő vagy nem működő gépekre. A gépészmérnökök az által tudnak tervezni, hogy egyrészt elődeik végigjárták a próba-szerencse tanulás lépcsőfokait, és olyan törvényszerűségeket adtak tovább, amelyek megkönnyítették a tervezést, másrészt a tervezőmérnök tapasztalati is fontos tényezőül szolgálnak. Egy új gép sok apró változtatást követően válik működőképesé. A tervező először egy modellt készít, és csak sok apró tökéletesítést követően, amelyek a különféle részeit érintik a gépnek, készíti el a gyártáshoz szükséges végső terveket.

A hozzánk fordulók számára tehát kvázi-mérnökökként működőképes ontológiákat építünk. A coachee, amennyiben a megszokás totalitásának reflektálatlan lakója, népi ontológiát „használ”, amelyre természetesen nem képes saját ontológiáján belülről reflektálni, hiszen az meghatározza azt a módot, ahogy látja, és azt a nyelvet, amely révén reprezentálja a világot, önmagát, másokat és a velük való kapcsolatát (vö. Kollár, 2001, 239-255). Célunk, hogy konceptualizáljuk világát, vagyis azonosítsuk az önmagáról szőtt narratívát szervező kulcsfogalmakat, és fogalmi metaforákat, illetve ezek viszonyrendszerét. A konceptualizálás révén életvilágát elvontan, leegyszerűsített módon ábrázoljuk, abból a célból, hogy jól láthatóvá váljék annak rejtett

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

struktúrája, ontológiája. A hozzánk fordulók ontológiájának feltárása során arra keressük a

választ, hogy miként reprezentálná azt a világot, amelyhez adaptívan illeszkedne. Az ágensnek

tulajdonítható, úgynevezett „fogalmi attitűdökre” vagyunk kíváncsiak. A fogalmi világ egy olyan fiktív, lehetséges világ, amelyhez illeszkednek az adott rendszernek tulajdonítható (fogalmi) attitűdök. A fogalmi világ olyan, amelyet a coachee elgondol, fogalmilag „viszonyul” hozzá. A fogalmi attitűdök tartalmát a fogalmi világok határozzák meg. A fő kérdés, hogy milyen tényeknek kell fennállniuk, hogy a coachee hitei, vélekedései az adott fogalmi tartalmakkal rendelkezessenek. Csupán töredékes információval rendelkezünk a hozzánk forduló képességeiről, diszpozícióiról, kompetenciáiról, viszont nem ismerjük múltját. A feladatunk az, hogy a jelenben adott hiányos információkból kiindulva megkonstruáljuk fogalmi világát.

Ez hasonlít ahhoz, amikor egy régi vagy egy új eszközzel (a nélkül, hogy ismernék készítőjének szándékait), el kellene döntenünk, hogy mire való, milyen világban vennék hasznát. Nem tudjuk, hogy eredendően mire tervezték, a számunkra jelenleg adott tulajdonságaiból kell kikövetkeztetnünk, hogy mely funkciók ellátására lenne alkalmas a leginkább. El kell gondolnunk egy fiktív, fogalmi világot (egy virtuális környezetet), melyben az eszköz vagy szervezet jól funkcionálna. Olyan léteret kell elképzelnünk, amelyben otthonosan mozogna, olyan ontológiával bíró lehetséges világot, melyben képes lenne fejlődni, új kompetenciák birtokába jutva visszahatni környezetére.

Az első alkalommal csupán arra nyílik mód, hogy a coachee felsőszintű ontológiáját térképezzük fel, vagyis azt, ahogyan a lét végső kérdéseire viszonyul (én, Isten, világ.) Így átfogó képet alkothatunk arról, hogy milyennek látja önmaga és világa határait. Ezt kissé nagyképpően, de nem önkényesen nevezhetjük a coaching metafizikai fázisának is. Ezt követően azokra a középszintű ontológiákra irányítjuk a figyelmünket, amelyek a hozzánk forduló különböző valódi és lehetséges énejeihez tartozó világokat alapozzák meg (a coachee mint apa, munkavállaló, szerető, focirajongó, rock sztár stb).

Végül az első két fázis alapján a probléma megoldásához fontos alsószintű ontológiákat tesszük explicitté, vagyis részletesen feltárjuk, hogy például mint apa milyen

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

Dr. Kollár József:

Az ontológiai coaching fázisai

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Politikusi coaching

<http://www.politikuskepzes.szervezetepites.hu>

Manager Selfservice SET

<http://managerservice.szervezetepites.hu>

értékeket vall, hogyan játszik a gyerekével, ha olyan korú, akkor milyen gyakran cseréli a pelenkáját, szokott-e mesélni, mit gondol róla, azaz kinagyítjuk és analizáljuk egy vagy több középszintű ontológiáját.

A fent leírt algoritmus logikai sorrendet követ és nem időbeli, vagyis a coaching során a különböző szintű ontológiák feltárása bármilyen sorrendben, vagy akár párhuzamosan is történhet.

A megalapozó ontológiák láthatóvá tétele lehetővé teszi a hozzánk forduló számára, hogy szembesüljön különféle, olykor egymást kizáró ontológiai előfeltételezéseivel. Az általunk közösen rekonstruált, tehát konszenzuson alapuló konceptualizáció nem eredményezi a valóságnak mint olyannak a bemutatását. Nem arra vállalkozunk, hogy pontosan leírjuk, miként vannak a dolgok, vagyis mik azok, a tárgyak, amelyek a valóságban léteznek, és ezek hogyan kapcsolódnak egymáshoz. Nem az acélunk, hogy mindent a realitás egyetlen részletes leírásába gyömöszöljünk. A hozzánk fordulók gyakran éppen attól szenvednek, hogy egyetlen, konzisztens valóságot akarnak létrehozni egymáshoz nem illeszkedő vélekedéseikből. Ezzel szemben világossá szeretnénk tenni a coachee számára, hogy ő hányféle, olykor egymásnak ellentmondó, módon látja a valóságot, és hogy más emberek, ágensek, szervezetek és mesterséges rendszerek az övétől teljesen eltérően, különféle ontológiák révén alapozzák meg világukat. Ahhoz, hogy másokkal sikeresebben tudjon interakcióba lépni, mint korábban, fel kell tárni azok rejtett ontológiai előfeltevéseit. A coaching során olyan interface-t kell létrehoznunk közösen, mely lehetővé teszi a különböző ontológiák közötti fordítást.